

Plankos Judit:

A Szabadkai Városi Könyvtár együttműködése magyarországi könyvtárakkal

Mint ismeretes, a második évezred vége a félvezetők és tranzisztorok erőteljes fejlődésének a kora, amelyeket elejében a rádió- és tévékészülékek gyártásában használtak fel igen széles körben. Az újabb időkben ugyanezek a találmányok a mai ember legkedvesebb szerszámának-játékának, a számítógépnek a fontos alapanyagaként arattak fölényes győzelmet. Joggal várhatjuk hát el, hogy a harmadik millenniumban is az ember jólétét szolgálják.

Az új technológiának a könyvtári tevékenység legkülönbözőbb területein való alkalmazása külön figyelmet érdemel. A számítógépes technika felhasználása akár a papír egykori feltalálásának jelentőségével is felér. Az elmúlt tíz év során mindannyiunk számára nyilvánvalóvá vált, hogy a katalóguslapok, a papír felszabdalt ívei és a könyvespolcok immár nem egyedüli tárházai az adatoknak. Velük azonos értékűek a hang- és videoszalagok, komputerlemezek és más korszerű eszközei az adatrögzítésnek. Ezek ma már a mikroszámítógépek adatbázisaival együtt igen jól egészítik ki könyvtárainkban.

A könyvtárak rendkívül gyorsan képessé váltak arra, hogy betöltsék vagy kiegészítsék az információs központok új szerepkörét, és néhány komputerrel és internet-vonallal lehetővé tegyék felhasználóinknak, hogy a világban rendelkezésre álló tömérdek tudásból tetszésük szerint válogassanak. Mégis a hihetetlen csodáknak e sokaságában Gutenberg galaxisának legszebben ragyogó csillaga, őfelsége, a könyv marad piedesztálon továbbra is.

A sok érdekes könyvtári téma közül ezúttal arról szeretnék beszélni, amelyet nemzetközi együttműködésnek hívunk, és amely alatt mi elsősorban a szabadkai Városi Könyvtár és az egyes magyarországi testvérintézmények igen szoros kapcsolatát értjük. Ennek szolid hagyományai vannak, és a legkülönbözőbb módokon egészíti ki alaptevékenységünket. A személyes kapcsolat kialakítása, mely sajnos mindig függ az anyagiaktól és a szervezéstől, az említett korszerű technika segítségével minden tekintetben könnyebben megvalósítható. Én mégis a hagyományos együttműködés nélkülözhetetlen előnyeiről beszélnék, támaszkodván intézményem e téren szerzett jelentős tapasztalataira.

Mielőtt adatokkal körvonaloznám a létrehozott kapcsolatok lényegét és természetét, fontosnak tartom kiemelni a szabadkai Városi Könyvtár környezetét, a légkört, amelyben tevékenykedik, és amely nagyban hozzájárul azok kialakításához.

A fennálló kedvezőtlen helyzet ellenére, lakosságunknak – mint a legtöbb kis nemzetnek – megvan az az előnye, hogy anyanyelve mellett beszél más nyelveket, főleg világnyelveket, a legtöbb esetben elfogadható, de nemegyszer akár anyanyelvi szinten is. A nemzeti kultúra mellett, amit egy életen át ápol, és amihez érzelmi szálak kötik, az igényektől és a lehetőségektől függően megismerkedik a nagyobb nemzetek kultúrájával, nem csak udvariasságból vagy, mert az általános műveltség megkívánja, hanem mert valóban nagyszerűnek és vonzónak tartja. Persze, mi úgy gondoljuk, hogy a saját kultúránk is roppant vonzó, csak sajnos kevésbé hozzáférhető a világ számára.

A saját kultúra kifejezés alatt Szabadkán leginkább a magyarok, szerbek, bunyevácok és horvátok kultúráját értem, mivel a város lakosságának legnagyobb részét ezek az etnikumok alkotják. Szabadka hazánkban az erősen kétnyelvű környezetekhez tartozik, ami érthető is az előbb említettek alapján. Az emberek legtöbb esetben magyarul, szerbül szólalnak meg, de a

bunyevac is meghatározó. A felvázolt körülmények között végzi a szabadkai Városi Könyvtár tevékenységét, egyformán és teljes mértékben rendelkezésre állva minden olvasójának. Mivel ez a legnagyobb könyvtár Szerbiában, melynek feladatai közé tartozik, hogy a magyarul olvasók igényét szolgálja ki, mi a könyveket és a periodikát hozzátvetőlegesen azonos arányban szerezzük be magyar és szerb nyelven. Jó körülménynek számít, hogy az állományunk régebbi része szintén kifejezi a már említett populáció igényeit. Többnyelvű környezetünk ösztönzően hat a könyvtár nemzetközi együttműködése terén megtett lépéseinkre.

A szabadkai Városi Könyvtár rendszeres kapcsolatot tart fenn a szegedi Somogyi-könyvtárral, a mórnhalmi Tóth Menyhért Városi Könyvtárral, a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral, a békéscsabai Városi Könyvtárral, a bajai Ady Endre Városi Könyvtárral, a kaposvári Városi Könyvtárral, illetve a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral. Minden együttműködésnek az említett intézményekkel megvan a maga sajátossága és külön története.

A szabadkai Városi Könyvtár és a szegedi Somogyi-könyvtár könyvtárosai és dolgozói nemrég megünnepelték a két könyvtár közötti együttműködés évfordulóját, igaz egy éves késéssel, de annál nagyobb lelkesedéssel. Valójában tavaly kellett volna megemlékeznünk a könyvtáraink 25 éves kapcsolatáról. A háborús körülmények miatt, erre csak 2000-ben kerülhetett sor. Viszont ezekről szívesen beszélek, mivel véleményem és több munkatársam véleménye szerint együttműködésünk nem csak formális, mint ahogy az sűrűn előfordul a nemzetközi kapcsolatoknál. Mondhatnám úgy is, hogy bizonyos pragmatikus alapokon nyugszik, a szó legnemesebb értelmében. Egy példával illusztrálnám együttműködésünk genezisének lényegét. A kapcsolatok kialakításának egyik legelső jegyzőkönyvében (1974-ben) a következő olvasható: „A szabadkai Városi Könyvtár Magyarországról a könyveket a Forum könyvterjesztő vállalat közreműködésével szerzi be, ezért nincs szükség a Somogyi-könyvtár által felkínált ilyen jellegű szolgáltatás kiépítésére.” Akkor, 1974-ben, a szabadkaiak megköszönték az érdeklődést, és emlékeztették kollégáikat arra, hogy maguk is képesek könyveket vásárolni. Azóta a helyzet megváltozott. Ma már nem csak elfogadjuk az ajándékba hozott könyveket, hanem egyenesen fel is kérjük könyvtáros kollégáinkat e nemes gesztus gyakorlására. Természetesen, az effajta könyvajándékokat igyekszünk szerb vagy horvát könyvekkel viszonzni, amelyek majd a Deszken, Magyarcsanádon, Szőregen, Újszentivánon lévő könyvtárak polcaink találják meg helyüket. Ezen kívül említésre méltó, hogy az 1980-as évek végén könyvtáraink között rendszeressé vált a folyóiratok cseréje.

A két könyvtár közötti együttműködés több síkon megy végbe. Könyvtárosaink a Somogyi-könyvtár rendezvényeire, tanácskozásaira, illetve a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesületének konferenciáira, továbbképzésre rendszeren hivatalosak, nemegyszer előadói minőségben. A Somogyi-könyvtár munkatársai konstruktív módon sietnek segítségünkre különböző kérdésekben, az általunk szervezett tanácskozásokon. Mindezek mellett minden évben szívesen készülnek a belgrádi nemzetközi könyvvásár látogatására, amelyet szintén mi szervezünk.

Ennek az együttműködésnek köszönhetően az irodalmi találkozók Szabadkán a legismertebb magyarországi írókat köszöntheti a publikum. Viszonzásul Jugoszláviából szerb írókat mutatunk be a Magyarországon élő szerb közösségnek.

Mivel a szabadkai Városi Könyvtár a legnagyobb szerbiai könyvtár, amelynek feladata a magyar és szerb nyelvű olvasók igényeinek a kielégítése, ezért gyakran kiemelek egy első hallásra kevésbé fontosnak tűnő, de mégis sokatmondó adatot. Könyvtárunk olvasótermében

az utóbbi néhány évben többek között bemutatkozott: Czine Mihály, Pomogács Béla, Eörsi István, Esterházy Péter, somlyó György, Konrád György, Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár, Janikovszky Éva, Katona Imre, Jókai Anna, Fekete Gyula, Tókéczky László, Monoszlói Dezső, Mészöly Dezső, Mészöly Miklós, Szajbély Mihály, Turcsány Péter, Zalán Tibor, Mezei Katalin, Villányi László, Rostás-Farkas György, Tornai József, Forrai Eszter, valamint a jugoszláviai magyar írók közül: Dávid András, Vajda Gábor, Mák Ferenc, Szathmary István, Bori Imre, Herceg János, Deák Ferenc, Mirnics zsuzsanna, Koncz István, Tolnai Ottó, Dudás Károly, Dévavári Zoltán, Lovas Ildikó, Silling István, Bosnyák István, Pál Sándor, Fekete J. József, Végel László, Csordás Mihály, Beszédes Valéria, Lantos László, Brasnyó István, Juhász Erzsébet, Bányai János. Emellett a szabadkai közönségnek bemutatkozott néhány ismert magyarországi folyóirat szerkesztősége, melyek közül ki kell emelni a Tiszatáj, a Szeged, a Polisz, a Bárka, a Jelenkor munkatársait. Amellett, hogy a beszélgetések mély benyomást gyakorolnak ránk, az ilyen találkozók alkalmával könyvtárunk mindig gazdagodik az íróktól, szerkesztőségektől, kiadóháztól ajándékba kapott újabb kiadványokkal.

Másrészt említésre méltó, hogy a Szerb Köztársaság könyvtári tevékenységét szabályozó törvényben¹ leírtaknak megfelelően könyvtárunknak kötelessége rendszeresen szerb könyvek és írók bemutatását megszervezni Magyarországon. A szerb közönség előtt Szegeden, Deszken, Battonyán, Budapesten, Szentendrén mutatkozott be Desanka Maksimović, Mira Alečković, Ljubivoje Ršumović, Slavko Matković, Sava Babić, több alkalommal Svetlana Velmar Janković, Predrag Marković, Žarko Rošulj, Slobodan Stanišić, Petar Vukov, Ivo Popić, Rajko Balaban, valamint Radovan Ždrale.

Külön öröm számunkra, ha valamilyen módon közvetíthetünk az ismeretek és tapasztalatok cseréjében. Nagyon hasznosak voltak az előadások, amelyeket a Somogyi-könyvtár segítségével szerveztünk Szabadkán a jugoszláviai magyar könyvtárosok számára A menedzsment lehetőségei a könyvtárban címmel. Az előadók magyarországi szakemberek voltak: Zalainé dr. Kovács Éva, a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója és Skaliczki Judit, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Könyvtári osztályának vezetője. Ezen kívül a vajdasági könyvtárosok nagy érdeklődéssel kísérték Vajda Erik, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökének előadását A könyvtárak és könyvtárosok megváltozott szerepe címmel. A Somogyi-könyvtár szervezésében több előadást tartottak a szabadkai Városi Könyvtár munkatársai Budapesten, Szegeden, Miskolcon, Pakson stb.

Kapcsolatainknak egyik legfontosabb szegmense a bibliográfiai adatok begyűjtése. Így az együttműködés kiterjed a tudományos munka terére. Ez annyit jelent, hogy a szegedi kollégák kutatnak Szabadkán, a mieink pedig a Somogyi-könyvtárban Szegeden.

Valamivel újabb keletű a mórashalmi Tóth Menyhért Városi Könyvtár és a szabadkai Városi Könyvtár kereteiben működő csantavéri népkönyvtár kapcsolata. Az első együttműködési szerződést 1987-ben, tizenhárom évvel ezelőtt írták alá és azóta folyamatosan tart a kapcsolat. A csantavéri könyvtár a legnagyobb állománnyal és legtöbb olvasóval rendelkező fiókkönyvtárunk.

Az együttműködés fontos tényezője, hogy az utóbbi években a szegedi Somogyi-könyvtár és a mórashalmi Tóth Menyhért Városi Könyvtár rendszeresen pályázik nevünkben azokat a

¹ A könyvtári tevékenységet szabályozó törvény, a Szerb Köztársaság Hivatalos lapja, 1994. május 27., 10 cikkely

pénzösszegekre, melyeket a Kölcsény Alap ír ki könyvvásárlás céljából. Ily módon tudjuk a szabadkai Városi Könyvtár és a csantavéri fiókkönyvtár állományát gyarapítani.

Mint már említettem, a szegedi Somogyi-könyvtárral és a mórachalmi Tóth Menyhért Városi Könyvtárral való együttműködésünk szerződés alapján történik. Minden év elején, az új szerződés aláírásakor, alkalom adódik az együttműködési programok kiegészítésére, az új célok megvitatására.

Habár a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral eddig nem írtunk alá szerződést, az intézmény munkatársaival és vezetésével rendszerint megtaláltuk az együttműködés lehetőségét. Könyvtárunk bibliográfusai a szabadkai kiadványok bibliográfiája három kötetének adatgyűjtésekor rendszeresen folytattak többéves kutatói munkát e könyvtár falai között. Minden alkalommal örömet jelent számunkra, amikor viszonzni tudjuk e szívélyes fogadtatás és az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosainak lehetőséget teremthetünk, hogy olvasótermünket feladatuk megoldásához használják. A régi szabadkai lapok hiányzó példányairól az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilmtárának munkatársai rengeteg mikrofilmet vagy másolatot készítettek könyvtárunk részére. Az együttműködés lehetőségét sokszor közkönyvtári szinten is bonyolítjuk. A szabadkai könyvtárosok nagy szeretettel emlékeznek az Országos Széchényi Könyvtár termeiben megszervezett, többször is meglátogatott Corvina kiállításra és a Kincs, múkincs, közkincs cím alatt megszervezett címélagyűjtemény kiállításra.

A többi, már előbb említett könyvtárral való együttműködés újabb keletű és főleg a kölcsönösen látogatott szaktanácskozásokra, találkozókra, valamint a könyvek és periodikus kiadványok cseréjére szorítkozik, illetve szakmai és művelődési programok szervezésére irányul. Mindez nagyobb teret érdemelne olyannyira, hogy ez az együttműködési forma egy külön értekezés témája lehetne.

Szeretném felhívni a kedves könyvtáros kollégák figyelmét arra, hogy az utóbbi néhány évben, amikor szinte megoldhatatlannak tűnő gondokkal szembesültünk a könyvek és a periodika beszerzése, de mondhatom, terveink egészének a megvalósítása során, az említett magyarországi könyvtárak mellett számos kiadóház és magánszemély határozott lépéseket tett gondjaink enyhítése érdekében. Nagyszámú és értékes könyveket kaptunk a szegedi Somogyi-könyvtártól, a mórachalmi Tóth Menyhért Városi Könyvtártól, az Országos Széchényi Könyvtártól, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtártól, a bajai Ady Endre Könyvtártól, a békéscsabai Városi Könyvtártól, a kaposvári Városi Könyvtártól, a csongrádi Városi Könyvtártól, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületétől, a Pro Hungaris értékközvetítő alapítványtól, a Móra Ferenc, az Európa, a Magyar Ház és a Pesti Szalon kiadóktól, Konrád György írótól, Turcsány Pétertől, a Kráter kiadó főszerkesztőjétől, és még sokan másoktól. Természetesen a legismertebb hazai kiadók is önzetlenül támogattak bennünket.

Úgy érzem, a témámhoz tartozik és ezért munkámat ezzel szeretném lezárni, hogy 1998 októberében a Szerbiai Könyvtárak Közössége és a szabadkai Városi Könyvtár szaktanácskozást szervezett, melynek meghatározó témája A regionális együttműködés szerepe a könyvtártudomány fejlesztésében volt. A tanácskozás elemezte Magyarország és Szerbia könyvtárai regionális együttműködésének kérdéseit, valamint – kiemelt fontossággal – a közkönyvtárak szerepét a többnemzetiségű régiókban.